

ჩვენი სალოცავეები სამაჩაბლოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე

DOI - 10.36962/ecs105/3/2022-273

ნანი მამფორია

სტუ ასოცირებული პროფესორი,
mamporianani11@gtu.ge

მარიამ გავაშელიშვილი

სტუ სტუდენტი,
mariam.gavasheli.13@gmail.com

მარი მელაძე

სტუ სტუდენტი,
meladzemari213@gmail.com

ნანა ორაგველიძე

სტუ სტუდენტი,
oragvelidze.nana@gtu.ge

რეზიუმე

განხილულია რუსეთის მიერ ინსპირირებული 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად ჩვენი ეკლესია-მონასტრების მდგომარეობა სამაჩაბლოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე, ე. წ. სასაზღვრო ზოლს მიღმა დარჩენილი ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობის მითვისება და განადგურება.

ქართული სახელმწიფოებრიობის სამიათასწლოვანი ისტორია თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი, შეუპოვარი ბრძოლის მაგალითია. გამორჩეული ამ თვალსაზრისით არც XX-XXI საუკუნეების გეოპოლიტიკური კატაკლიზმები აღმოჩნდა. საქართველოს საბჭოთა კავშირის დატოვება ძალიან ძვირი დაუჯდა–2008 წლის 26 აგვისტოს რუსეთმა „სამხრეთ ოსეთისა“ და აფხაზეთის დამოუკიდებლობა ცნო და 1992 წელს, გაერთიანებული ერების

ორგანიზაციის მიერ აღიარებული ტერიტორიის (69. 700 კმ) 20 პროცენტი 12. 565 კმ (აფხაზეთი – 8.665 კმ, ცხინვალის რეგიონი – 3.900 კმ)² მიიტაცა... ოკუპირებულ ცხინვალის რეგიონში აღნუსხულია 555 მართლმადიდებლური ეკლესია. ამ ეტაპზე, ინფორმაცია (ფოტოსურათების სახით) 267 ნაგებობის (266 ეკლესია და 1 სინაგოგა) თაობაზე მოგვეპოვება; მათი დიდი ნაწილი ამჟამად არქეოლოგიურ ობიექტებადაა ქცეული, ხოლო დანარჩენებს უყურადღებობისა და ანტიქართული ქმედებების გამო, განადგურების საფრთხე ემუქრებათ. [1. გვ. 4.]

რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპირებული რეგიონების ე.წ. ადმინისტრაციული „საზღვარი“ დროდადრო იცვლება. ე. წ. სამხრეთ ოსეთთან გაკეთებული ბანერი წარწერით Республика Южная Осетия საქართველოს ცენტრალური მაგისტრალის მიმართულებით ინაცვლებს და სულ უფრო მეტი ტერიტორია რჩება მავთულხლართების მიღმა.

საკვანძო სიტყვები: ოკუპაცია, სამაჩაბლო, კულტურული მემკვიდრეობა, ცივილიზაცია, სამართლიანი, ხუროთმოძრავი.

შესავალი

რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომი ექვსი (და არა ხუთი, რადგანაც რუსული არმია საქართველოს ტერიტორიაზე 8 აგვისტომდე იყო განლაგებული) დღის განმავლობაში - 7-დან 12 აგვისტომდე გრძელდებოდა. ომის დროს რუსული არმიის ინტერვენცია საქართველოს ტერიტორიაზე მხოლოდ ცხინვალის რეგიონით არ შემოფარგლულა. საბრძოლო მოქმედებების მეორე ფრონტი გაიხსნა აფხაზეთისა და დასავლეთ საქართველოს მიმართულებებიდან. საბრძოლო მოქმედებებში ჩართული იყო ასევე რუსეთის საზღვაო ფლოტი. [2. გვ. 206]

საოკუპაციო რეჟიმი არ ერიდება საქართველოს მოქალაქეთა სიცოცხლის ხელყოფასაც, რისი ნათელი მაგალითიც იყო 2016 წლის 19 მაისს აფხაზეთის სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტთან, ხურჩაში მოკლული საქართველოს მოქალაქის გიგა ოთხოზორიასა და 2018 წლის 22 თებერვალს ახალგორში დაკავებული

და შემდეგ ნამებით მოკლული არჩილ ტატუნაშვილის შემთხვევები. [2.]

„ხალხთა თაობების მიერ შექმნილი ისტორიული ძეგლები, რომლებიც წარსულის გზავნილის მატარებელია, დღემდე რჩება მათი საუკუნოვანი ტრადიციების ცოცხალ მონმედ. კაცობრიობა დღითიდღე რწმუნდება, რომ ადამიანებს საერთო ღირებულებები გააჩნიათ და პატივს მიაგებენ ისტორიულ ძეგლებს, როგორც საერთო მემკვიდრეობას“... [3.]

საოკუპაციო ძალა, რომელიც მოქმედებს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, ცდილობს, ყველანაირად წაშალოს ძველი ისტორიული კვალი და არა მხოლოდ კვალი, რომელიც უკავშირდება ძეგლებს, არამედ წაშალოს საზოგადოების არსებობის კვალიც. ცხინვალის რეგიონში ქართული სოფლები - **თამარაშენი, აჩაბეთი, ქურთა, კეხვი, ერედვი, ვანათი და ავნევი** სრულიად იქნა განადგურებული, ანუ ნაიშალა იქ მოსახლეობის ცხოვრების ნიშანწყალიც კი [4. გვ. 7], მრაც გამოიხატება შემდეგში: შიდა ქართლის ოკუპირებული ნაწილი მოიცავს ოთხ რაიონს: **ცხინვალის, ზნაურის, ჯავისა და ახალგორის** რაიონებს. რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ (2008 წელი) აღნიშნულ რაიონებში რელიგიის თავისუფლების მიმართულებით არსებული ვითარება ასეთია: ცხინვალის, ზნაურის და ჯავის რაიონებიდან ქართველი სასულიერო პირები სრულად იქნენ გამოდევნილი. ამ რაიონებში ქართულ, მართლმადიდებლურ ტაძრებში დღეს ნირვა-ლოცვას აღავლენენ ოსები, რომლებიც გამოეყვნენ ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიას და დაექვემდებარნენ საბერძნეთის მართლმადიდებელი ეკლესიისაგან განდგომილ ერთ-ერთ ეკლესიას - CHURCH OF THE GENUINE ORTHODOX CHRISTIANS OF CRECEE HOLY METROPOLIS OF OROPOS AND PHYLE -ს (ვებგვერდი: www.hsir.org; www.cominf.org).

რაც შეეხება **ახალგორის რაიონს**, ამ ტერიტორიაზე დღეისათვის რვა მოქმედი ეკლესიაა, იქ მომსახურე სასულიერო პირები გამოდევნილნი არიან ამ ტერიტორიიდან და იქ შესვლისა და ღვთისმსახურების აღსრულების უფლება არ აქვთ... გამყოფი ხაზის მეორე მხარეს მცხოვრებ ქართველ მრევლს ეზღუდება

უფლება მოინახულოს ახლობელთა და ოჯახის წევრთა საფლავები და დაესწროს ღვთისმსახურებას ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მოხვედრილ ტაძრებში. ამ შეზღუდვებთან ერთად, შემაშფოთებელია დასახლებულ რაიონებში არსებული საკულტო ნაგებობების მდგომარეობა. ქართული მართლმადიდებლური ტაძრების ნაწილი დანგრეულია, ნაწილზე კი სისტემატურად მიმდინარეობს არალეგალური „სარესტავრაციო“ სამუშაოები, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ფრაგმენტებზე აშენებულია ახალი ტაძრები, სახეშეცვლილია არაერთი ეკლესია, საომარი მოქმედებების დროს დანგრეულია ბევრი მათგანი. [5. გვ. 7.]

უშუალოდ საომარი მოქმედებების დროს დაზიანდა შემდეგი ძეგლები:

ხეთის მთავარანგელოზის მე-18-მე-19 საუკუნის ეკლესია. 12 აგვისტოს ჭურვი მოხვდა და შედეგად გუმბათი და სამრეკლო დაზიანდა.

დამწვარია მე-19 საუკუნის **სვერის წმ. გიორგის** ხის ეკლესია.

ერედვის წმ. გიორგის ეკლესია – X საუკუნე. პირველი თარიღიანი ბაზილიკა. ნაგებობათა ტიპი დამახასიათებელია მხოლოდ ქართული ხუროთმოძღვრებისთვის. ხუროთმოძღვარი – თეოდორე თავფლასძე. იკითხება ეკლესიის სამხრეთის ფასადის მრგვალ სვეტზე. საომარი მოქმედებების დროს გალავანზე მოხვდა ჭურვი და დაზიანდა.[6]

ვანო მაჩაბელს ყველაზე ნაკლებად გაუმართლა - მას საფლავიც კი არ ელირსა. უდიდესი მამულიშვილის დაკარგვიდან საუკუნის შემდეგ საქართველომ ვანო მაჩაბლის მშობლიური სოფელი თამარაშენიც დაკარგა. დანგრეული და მიწასთან გასწორებულია მაჩაბლების ისტორიული სახლიც. ამჟამად, მწერლის სახლ-მუზეუმი წეროვანის №407 კოტეჯშია განთავსებული...[7]

იკორთის ტაძარი - 1172 წელი. ცხინვალიდან 35 კილომეტრში. ქსნის ერისთავთა ერთ-ერთი რეზიდენცია შიდა ქართლში. იკორთის ეკლესიას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქართული ხუროთმოძღვრების ისტორიაში. ექვთიმე თაყაიშვილი

იკორთის შესახებ წერდა: „ასეთი მშვენიერი ნაგებობა თამარის დროისა, ჩვენ მეტი არა გვაქვს, რა შესანიშნავი დეკორი აქვს? მისი ტოლებია ბეთანია, კაზენი, მაგრამ მასთან ვერც ერთი ვერ მოვა.....იკორთა უნიკუმი და ასეთი ძეგლები განსაკუთრებით კარგად უნდა შევინახოთ“. [8]

ტაძარში დაკრძალულნი არიან კახეთის აჯანყების (1659) ხელმძღვანელები: ბიძინა ჩოლოყაშვილი, შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავები. ოსებმა ჩვენი ქართველი წმინდანები შალვა და ელიზბარ ქსნის ერისთავები, ალანებად - ოსებად შეგვირაცხეს.

რუსულმა კომპანიამ დაიწყო **თირისა** და იკორთის ტაძრების რეაბილიტაცია, რის შედეგადაც ორივე ობიექტი მნიშვნელოვნად დაზიანდა, რაც ფრესკებსაც შეეხო. არაპროფესიონალიზმით იმდენად უხეში ჩარევა მოხდა ამ პროცესში, რომ თვითონ ცხინვალის წარმომადგენლობაც შეშფოთდა, რის შედეგადაც შეაჩერეს რესტავრაცია. [9]

ღარგვისის სამონასტრო კომპლექსი. ღარგვისის მონასტერი XIV-XV საუკუნეებში მნიშვნელოვან კულტურულ და საგანმანათლებლო კერას წარმოადგენდა.

ამჟამად, როგორც სხვა არაერთი ეკლესია, ღარგვისიც კირით არის შეთეთრებული. აქ მდებარეობს ქსნის ხეობაში ყველაზე ზემოთ მდებარე რუსული საოკუპაციო ნაწილების ბოლო ბაზა. [10]

ოკუპირებულ სოფელ **აჩაბეთის ციხეზე** ოსური დროშა აღმართეს და მას ალანის ციხე უწოდეს.

ნიქოზიდან მოიპარეს ვერცხლის სანაწილე, რომელშიც წმინდა ალექსი ბერის წმინდა ნაწილი იყო დაცული.

სოფელ ხეითთან მდებარე **საბანწინდის ტაძარი** განადგურების პირასაა.

საუკუნეების განმავლობაში ჩვენი წინაპრები ქმნიდნენ და იცავდნენ კულტურულ მემკვიდრეობას, ზრუნავდნენ მის შენარჩუნებაზე, რათა თაობებისათვის გადაეცათ ისინი, როგორც ჭეშმარიტი ისტორიის საფუძვლები, როგორც ისტორიული პირველწყაროები. ჩვენთვის დიდი ტკივილია საქართველოს

საზღვრებს მიღმა დარჩენილი ქართული მემკვიდრეობა. ჩვენ დროებით დაკარგული გვაქვს როგორც ტერიტორიები, ასევე ის კულტურული მემკვიდრეობა, რომლებსაც ათეულობით საუკუნეების განმავლობაში ქმნიდნენ ჩვენი სახელოვანი წინაპრები. დიახ, უნიკალური ერი ვართ, რადგან შევინარჩუნეთ და დღემდე მოვიტანეთ ჩვენი, აბსოლუტურად თავისებური ხასიათის მატარებელი და თვითმყოფადი საოცარი კულტურა. ეს მაშინ, როდესაც ისტორიას ბევრი ჩვენზე დიდი და ძლიერი იმპერიები ახსოვს და ბევრმა მათგანმა დღევანდელ დღემდე ვერ მოაღწია. მსოფლიოში ბევრია ისეთი სახელმწიფოები, რომლებიც ფლობენ ჩვენზე დიდ ტერიტორიებს და ჩვენზე ძლიერ ეკონომიკას. მათი ისტორიის შექმნა დაიწყო IX-X საუკუნეებში ან კიდევ უფრო გვიან. რუსმა ოკუპანტმა ხომ თავისი ისტორიის ათვლა IX საუკუნიდან დაიწყო, თუმცა დღეს ის ჩვენი ტერიტორიების ოკუპაციითა და ბორდერიზაციით არის დაკავებული. უნდა გვახსოვდეს, რომ კულტურული მემკვიდრეობა არის ჩვენი სიმდიდრე, ეს არის ჩვენი სიამაყე, ეს არის ის, რითაც ვინონებთ ქართველები თავს მთელ მსოფლიოში.[11. გვ. 13]

დასკვნა

არ შეიძლება თვალი არ გავუსწოროთ შექმნილ რეალობას და არ ვაღიაროთ, რომ ჩვენ მიერ ზემოაღნიშნული ვანდალური ფაქტების მსგავსი ქმედებების შეჩერება საქართველოს მხოლოდ საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარებით შეუძლია და ამ მხრივ ეფექტიანად უნდა იყოს გამოყენებული საერთაშორისო ფორმატები და მათ შორის, ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებები.

ხმა გავაგონოთ ცივილიზებულ სამყაროს, რათა განადგურებისგან დავიცვათ ქართული კულტურის უძველესი ძეგლები, რომელთაგან ზოგიერთს უფრო მეტი ასაკი აქვს, ვიდრე ოკუპანტს – სახელმწიფოებრიობის ისტორია. ეს ჩვენი იდენტობაა, უძველესი ცივილიზაციის ენაა, რომლითაც დანარჩენ მსოფლიოს ველაპარაკებით. ოკუპანტი მის განადგურებას ცდილობს – ოკუპირებული სალოცავები ოკუპირებულ ტერიტორიებზე

დარჩენილი ადამიანების ბედს იზიარებენ... [1. გვ. 5]

ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იმედით შემოგვცქერია პატრონის მომლოდინე ჩვენი სალოცავები!

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ოკუპირებული მემკვიდრეობა. რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო. თბილისი, 2021 გვ. 4; 5;
2. ყალიჩავა კ. დისერტაცია. „კოსოვო, აფხაზეთი, ცხინვალის რეგიონი: თანამედროვე კონფლიქტების ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი“ გვ. 206
3. საერთაშორისო ქარტია ძეგლთა დაცვისა და რესტავრაციის შესახებ „ვენეციის ქარტია“. ვენეცია, მაისი, 1964.
4. Эдуард Кокойты: Мы там практически выровняли всё. // Газ. “Коммерсантъ”, №144, 15.08.2008, გვ. 7. ელექტრონული ვერსია <http://www.kommersant.ru/doc/1011783>.
5. რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს 2016-2017 წლების ანგარიში. თბილისი, 2018 გვ. 7.
6. <http://karibche.ambebi.ge/eklesia/tadzrebi-da-monastreb-1836>
7. <https://old.funtime.ge/siyvarulis-istoria/post/93961>
8. <https://angi.ge/ikorta/>
9. <https://factcheck.ge/ka/story/38572>
10. <http://www.dzeglebi.ge/dzeglebi/l/largvisi.html>
11. კულტურული მემკვიდრეობა - საფრთხეები და გამოწვევები. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები. თბილისი, 2019 გვ. 13

REFERENCES

1. Occupied Inheritance. State Agency for Religious Affairs. Tbilisi, 2021 p.4; 5;
2. Kalichava K. Dissertation. “Kosovo, Abkhazia, Tskhinvali Region: A Historical-Comparative Analysis of Contemporary Conflicts” p. 206

3. International Charter on the Protection and Restoration of Monuments "Venice Charter". Venice, May, 1964.

4. Эдуард Кокойты: Мы там практически выровняли всё.// Newspaper "Kommersant", №144, 15.08.2008, p. 7. Electronic version <http://www.kommersant.ru/doc/1011783>.

5. Report of the State Agency for Religious Affairs 2016-2017. Tbilisi, 2018 p. 7.

6. <http://karibche.ambebi.ge/eklesia/tadzrebi-da-monastre-bi/1836>

7. <https://old.funtime.ge/siyvarulis-istoria/post/93961>

8. <https://angi.ge/ikorta/>

9. <https://factcheck.ge/ka/story/38572>

10. <http://www.dzeglebi.ge/dzeglebi/l/largvisi.html>

11. Cultural Heritage - Threats and Challenges. Proceedings of the International Scientific Conference. Tbilisi, 2019 p. 13

OUR SHRINES IN THE OCCUPIED TERRITORY OF SAMACHABLO

Nani Mamporia,

Associate Professor of GTU,

mamporianani11@gtu.ge;

Mariam Gavashelishvili, GTU Student,

mariam.gavasheli.13@gmail.com;

Mari Meladze, GTU Student ,

meladzemari213@gmail.com;

Nana Oragvelidze, GTU Student

oragvelidze.nana@gtu.ge

RESUME

The article reviews the condition of our churches and shrines in the occupied territory of Samachablo resulted from the war of 2008 inspired by Russia. The idea is to analyze annexation and destruction of our cultural heritage left beyond so-called borderline.

The history of Georgian statehood of 3000 years is an example of centuries old stubborn fight for the liberty and independence of Georgian people. The Geopolitical cataclysms of XX-XXI centuries are not unusual from this point of view. Leaving the Soviet Union costed a lot for Georgia – on August 26, 2008 Russia recognized the independence of South Osetia and Abkhazia and occupied 20 percent, 12 565 km (69.700 km) (Abkhazia – 8.665 km, Tskhinvali region – 3.900 km) of the territories recognized by the United Nations Organization in 1992. On the occupied territory of Tskhinvali 555 Orthodox churches are recorded. For the present time we possess information (photos) about 267 of them; Great part of them are archeological objects, others are under danger of destruction as they are left of attention and are result of anti-Georgian attitude. [1]

The So-called administrative border of Georgian territories occupied by Russia are changed from time to time. The banner placed nearby so-called South Osetia with the transcript “Republic of South Osetia” (Республика Южная Осетия) is moving in the direction of Georgian Central Highway and more and more territories are left beyond wires.

Keywords: Occupation, Samachablo, Cultural heritage, civilization, fair, architect.